IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBA FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

EDITUR: J. ORLANDO-SMITH

Nru. 121 SETTEMBRU, 1949. Nru. 121

L-INDUSTRJA TA' L-INBID

WAHDA mill-akbar problemi li għandhom il-Gżejjer tagħna hija l-ħruġ ta' flus li nibgħatu barra biex nixtru l-affarijiet li neħtieġu mingħajr ma nistgħu npattu bl-esportazzjoni biex nibbilanċjaw l-ekonomija nazzjonali tagħna.

Huwa magħruf minn kulħadd li aħna għadna neqsin ħafna minn industrji li jistgħu jaħdmulna oġġetti li neħtiġuhom. Il-ħtija ta' dan hija prinċipalment in-nuqqas ta' rkaptu, iżda fil-kwistjoni ta' l-inbid, li biex nimpurtawh nibgħatu eluf u eluf ta' liri barra mill-pajjiż, il-ħtija aktarx hija tagħna billi l-irkaptu meħtieġ biex isir l-inbid jinsab għandna u jekk għad hemm nuqqas, dan l-irkaptu jista' jiżdied sakemm jasal biex ikun jaqdina għal kollox.

Il-Gvern ilu s-snin jgħarbel kif jista' jsib ir-rimedju biex isewwi dan in-nuqqas u wara studju bir-reqqa, mill-ewwel Ministru ta' l-Industrja li ġie maħtur taħt il-Kostituzzjoni l-ġdida, ġiet imfassla pulitika biex l-industrja Maltija ta' l-inbid tiġi mwaqqfa bis-serjetà kollha fuq sisien (?) qajha ħalli jaħdmu bi flusna l-ħaddiema tagħna u niffrankaw il-kapital li kien qiegħed jintbagħat barra biex iħaxxen il-bwiet u jħaddem lill-ħaddiema barranin.

It-tfassil ta' din il-pulitka tagħti xhieda li l-Gvern Malti huwa fis-sewwa Gvern tal-poplu u jaħseb, qabel kollox, biex iġib 'il quddiem l-interessi ta' pajjiżu qabel l-interessi ta' kull pajjiż ieħor. Ix-xhieda ta' dak li qegħdin ngħidu hija t-taħdita li għamel l-Onorevoli Bertram Camilleri, F.R.C.A., M.L.A., Ministru ta' l-Industrja, fil-Wirja tal-bhejjem li saret f'Għawdex, lejlet Santa Marija, u li aħna qegħdin nippubblikaw hawn taħt għall-informazzjoni ta' kulħadd:—

"Il-politika tal-Gvern dwar l-industrja ta' l-Inbid ġiet imxandra bosta drabi u sewwa sew fil-Wirja ta' Santa Marija li għaddiet, id-Direttur tal-Biedja fid-diskors tiegħu kien semmielkom il-passi li kienu qegħdin jittieħdu sabiex titmexxa 'l quddiem din l-industrja li għandha possibiltajiet kbar fl-ekonomija nazzjonali.

"Fis-17 ta' Awissu tas-sena li għaddiet ġew imxandra Regulamenti għall-Kontroll tal-Biedja tal-Għeneb u l-Industrja ta' l-Inbid; ir-riżultat ta' dawn ir-regulamenti kien prinċipalment li tejjeb il-kwalità ta' inbid, bi prezz moderat, li jiġie prodott u għaldaqstant il-Gvern, sod fil-fehma tiegħu li jkompli jgħin din l-industrja, beħsiebu jimxi, din is-sena, pass ieħor 'il quddiem fl-iżvilupp tagħha.

"L-ewwelnett, għall-istaġun li ġej, il-Gvern beħsiebu jaqta' kemm jista' jkun l-importazzjoni ta' l-inbid komuni għall-mejda. Wara li wieħed ikun jaf sewwa x'ingħasar inbid tal-pajjiż fl-istaġun li ġej u l-kwantità ta' nbid li joħroġ minn dan l-għasir, wieħed ikun jaf xi jkun jonqos biex tinqeda l-ħtieġa tal-pajjiż. Iżda dan in-nuqqas, flok li jinġieb bħala nbid lest bħal ma kien soltu jsir, sejjer jinġieb bħala għeneb u most mutu li jkun jista' jinħadem mill-għassara tagħna.

"B'daqshekk il-flus li kienu jintbagħtu barra biex jitħallas ix-xogħol tal-barranin li jagħmlu l-inbid, dawn il-flus jibqgħu fil-pajjiż biex iħaddmu n-nies tax-xogħol tagħna. Il-kwantità ta' għeneb frisk u most mutu li jibqa' jinġieb minn barra, tkun skond ma tikber il-biedja tad-dwieli tagħna, u allura jiħtieġ li l-biedja tad-dwieli lokali tikber sabiex naslu f'ġurnata li jkollna għeneb biżżejjed li ma jkunx hemm bżonn aktar li nġibu minn barra anqas kemm jiswa b'sold wieħed biss.

"Fi żmien tliet snin kellna nibgħatu barra madwar il-miljun lira biex nimpurtaw l-inbid. Jekk kulħadd jagħmel dmiru sewwa u l-industrja tagħna ta' l-inbid tikber, dan il-ħruġ ta' flus għandu jispiċċa darba għal dejjem u minflok li nibgħatu flusna biex ngħinu bihom l-industrja ta' l-inbid f'pajjiżi barranin, inkunu qegħdin inżommuhom iduru bejnietna fil-għana tal-produzzjoni lokali.

"It-telf ta' dazju li kien jiġbor il-Gvern mid-dħul ta' l-inbid ta' barra, sejjer jitpatta b'dazju ieħor fuq l-importazzjoni tal-għeneb frisk u most mutu.

"Fl-aħħarnett nittama li dan il-pass ġdid li sejjer jieħu l-Gvern, ikun pass ieħor f'dik it-triq li qegħda twassalna fi stat li nkunu indipendenti mill-barranin u li l-industrja tagħna ta' l-inbid tkun tista' taqdi lil min jixrob l-inbid kemm fil-kwantità, kemm fil-kwalità kif ukoll fil-prezz.

SIĠAR U WARD

(Ġorġ Cousin)

ĊIĊERUN għammed lil Malta bl-isem sabiħ ta' Gżira tal-Ward u tal-għasel; dan kien sekoli sħaħ ilu. Milli jidher dak iż-żmien la kellna vandaliżmu hawn Malta u lanqas kienet issir dik l-imġieba tassew ta' min jistmerra kontra s-siġar, il-pjanti u l-ward. Il-lum, milli jidher, sar kollox bil-maqlub ta' dak li kien isir f'dawk iż-żmenijiet imbegħda.

L-għasel li semma Ċiċerun, tista' tgħid li l-lum ma nafux bih. L-industrja tal-għasel naqset prinċipalment għaliex hawn ħafna li ilhom is-snin jeqirdu kull sagħtra li jsibu sabiex ta' ħafna qatet ta' sagħtar idaħħlu ftit soldi minn għand il-furnar tar-raħal. Din hija ħaġa ta' min jistmerra tassew; ħaġa li turi nuqqas kbir ta' għaqal; ħaġa li tfisser serq nazzjonali.

X'ingħidu mbagħad għas-siġar u l-ward! Il-Gvern qed jagħmel ħiltu sabiex iżejjen il-ġonna pubbliċi u nħawi oħra bis-siġar u pjanti ta' tiżjin u ward li barra l-ġid li jagħmlu, iserrħu wkoll l-għajnejn ta' min iħares lejhom u jagħtu dehra ġdida, libsa aktar sabiħa lil Gżira tagħna. Il-ġurnalisti wkoll qegħdin iħambqu kemm jifilħu fuq il-ħtieġa ta' dawn l-oġġetti ta' tiżjin.

Qiegħda titwettaq ħidma tassew kbira b'dan il-għan, imma għad hemm xkiel kbir fin-nofs: għad fadallu jitneħħa l-aqwa gwaj.

Għandu jkun li l-Maltin tal-lum ma humiex nisel tal-Maltin li għexu fi żmien l-għaref Ċiċerun. Dak iż-żmien is-siġar, pjanti u ward kienu għeżież; il-lum, mhux hekk. Hawn ħafna li mas-siġar, pjanti u ward juru vandaliżmu l-istess bħas-salvaġġi tal-boskijiet. Tkun għaddej minn triq, malajr tara xi tfal iqaċċtu xi fergħa minn siġra biex jinbxu biha lil sħabhom jew għas-sempliċi gost li jkoll-

(Jissokta fil-faċċata 3)

Għalf għall-Produzzjoni tal-Bajd

(*J. Cesareo*)

IL-MAĠĠORANZA ta' dawk li hawn Malta jrabbu t-tjur jużaw li jgħalfuhom tagħsida tas-smida u nuħħala biss u qarabocc, u dan huwa ta' detriment kbir ħafna mhux biss għall-produzzjoni tal-bajd, iżda wkoll għall-istess tjur.

Jekk wieħed jagħlef is-smida biss, it-tiġieġa ma jkollhiex qawwa biżżejjed li tipproduċi l-bajd ma' tul il-biċċa l-kbira tas-sena l-għaliex il-ħtiġiet tat-tiġieġa jitolbu li hija tiġi magħlufa b'iżjed minn għamla u kwalità waħda ta 'għalf.

Dawk li jrabbu tjur jiħtieġilhom jifthu għajnejhom għall-progress li jiħtieġ li jsir f'pajjiżna dwar din il-ħaġa u jibdew jgħalfu lit-tjur li jrabbu, razzjon bilanċjat. Huma għandhom jifhmuha darba għal dejjem li ma għandhom irabbu t-tjur sempliċement sabiex ikollhom it-tjur fir-razzett jew qasam tagħhom iżda jrabbuhom sabiex jieħdu minnhom fl-iqsar żmien il-ħlas tal-ħidma li jkunu ħlew magħhom. Sikwit jiġri li min irabbi t-tjur igemgem mit-tjur li jkollu jew mill-kwalità tajba tal-għalf li jitmagħhom mingħajr ma jgħarbel sewwa mnejn ikun ġej il-kaġun ta' kollox.

Jekk wieħed jgħarbel sewwa dwar il-għalf li qed jagħti lit-tjur tiegħu u kif qed jagħtihulhom, huwa malajr jinteba̧h huwa stess bl-iżball li jkun qed jagħmel. It-tjur għandhom jiġu magħlufin taħlita tajba li għandha l-qawwa li tipproduċi l-bajd u minn dan il-għalf għandhom jingħataw kemm ikunu kapaċi li jieklu f'nofs siegħa u mhux iżjed.

Sejjer insemmielkom taħlita tajba ta' għalf għall-akbar produzzjoni tal-bajd. Din it-taħlita għandu jkun fiha: —

25 ratal xgħir mitħun;
25 ratal ful mitħun;
30 ratal smida;
20 ratal nuħħala.

Issa ħalli ngħidilkom l-ispiża għal din it-taħlita:

	Il-qantar		
Ix-xgħir lokali jqum	£1	12	0
Is-smida tqum	1	5	0
In-nuħħala tqum		18	0
Il-ful iqum	2	4	0
	£5	19	0

u ma' dan jiżdiedu 3s. għat-tħin.

Dana jfisser li fil-waqt li qantar smida jiswa £1. 5. 0, qantar minn din it-taħlita jqum £1. 12. 0, jiġifieri seba' xelini biss iżjed. Din hija differenza tassew ċkejkna u għalkemm din it-taħlita tiħtieġ ftit iżjed xogħol, ir-riżultat li tagħti jpatti fil-wisgħa, għall-ħidma żejda u d-differenza ċkejkna fil-prezz.

Meta wieħed jagħlef għall-produzzjoni tal-bajd għandu jqis li t-tjur tiegħu jkunu mixtieqa u jistennew bla sabar kull ikla li tintgħalfilhom u li b'danakollu huma jibqgħu soddisfatti biżżejjed wara l-ikla li tiġi magħlufa lilhom. Wieħed għandu jara li l-għalf ikun nutrittiv biżżejjed .Hija ħaġa essenzjali li qatt ma jifdal ikel żejjed wara kull ikla. L-ikel żejjed għandu jitneħħa, il-għaliex jiqras u minħabba fih it-tjur jitilfu l-aptit. Għalef dejjem bil-qies.

Min irabbi t-tjur għandu jqis bħala prinċipju li mhux huwa li għandu jżomm it-tjur, iżda għandhom ikunu t-tj[ur] jżommu lilu.

Mat-taħlita li semmejtilkom w[...] għandu jżid għalf tal-ħut, laħam u dam. Billi ma tantx hawn minn d[...] għalf fis-suq, jiena ma daħħaltux fi[t-taħ]lita; iżda malli jkun hawn min[...] kwantitajiet, ikun jaqbel li dan j[...] mat-taħlita bir-rata ta' 5% il-g[ħaliex] dan il-għalf huwa l-aqwa għajn ta' [pro]teini. Dak li tassew ma jfendix hu [li] min irabbi jagħlef lit-tjur tiegħu bl-[...] l-aktar irħis li jsib fis-suq.

IL-BIEDJA F'SETTEMBRU

(*C. Zammit Marmarà, M.B.E.*)

IL-ĠARDINARA kollha ssibhom ilestu l-art, jekk ma lestewhiex għall-kultivazzjoni tal-pjanti annwali tar-Rebbiegħa. Dawk li jip[...] ferixxu jiżirgħu fil-beraħ għandhom ilestu l-mixtla. Din il-mixtla [...] maħsuba bħala l-aħjar post sabiex iż-żrieragħ jinbtu u jikbru f'saħ[ħ]hom. It-trab ta' wiċċ il-mixtla għandu jkun ħamrija ħafifa, maħdu[...] tajjeb u mogħtija demel irqiq, misjur u qadim. Sabiex l-art tal-mi[xtla] tkun tajba jiħtieġ li tkun ġiet imqallba kemm-il-darba.

Tant jekk iż-żrieragħ jiġu miżrugħa f'xi kaxxa jew f'qasrija kif ukoll f'xi mixtla fil-beraħ, l-aqwa ħaġa għas-suċċess tkun dejjem f'kemm fond fil-ħamrija għandhom jinżergħu ż-żrieragħ. Żrieragħ fini u żgħar ħafna l-anqas biss ma għandhom jitgħattew bil-ħamrija, iżda għandhom jiġu mferxin fil-wiċċ u magħfusin kemmxejn fil-ħamrija. Żrieragħ oħrajn kemmxejn kbar, għandhom jitgħattew kemm ma jidhrux. Bħala regola ġenerali ż-żrieragħ għandhom jinżergħu f'fond li jkun tliet darbiet das id-dijametru ta' l-istess żerriegħa. B'danakollu l-fond li fih jinżergħu ż-żrieragħ jiddependi wkoll mill-kwalità ta' ħamrija: Jekk il-ħamrija tkun maħduma kif imiss u tkun ħafifa ħafna, iż-żrieragħ jistgħu jinżergħu kemmxejn aktar fil-fond billi minħabba li l-ħamrija tkun ħafifa huma ma jsibu ebda diffikultà biex jaqsmu l-wiċċ u jnebbtu.

Hemm fattur ieħor importanti dwar il-fond li fih għandhom jinżergħu ż-żrieragħ, u dan huwa l-istess kwalità taż-żrieragħ li jiġu ikkultivati. Il-ful, għalkemm għandu żerriegħa kbira, in-nebbieta tiegħu hi tarija ħafna u għaldaqshekk ma għandux jinżera' fil-fond. Bil-maqlub ta' dan, il-qamħ għalkemm għandu żerriegħa tassew ċkejkna, madankollu n-nebbieta tiegħu hi f'saħħitha ħafna u jaqbel aktar li jinżera' xi ftit fil-fond, għaliex inebbet aħjar.

Dak li l-aktar imisshom jafu l-ġardinara huwa s-sigriet tas-suċċess: xi ġardinara jaħlu ħafna żmien u ħidma b'riżultati tassew żgħar fil-waqt li xi ġardinara oħra maġenbhom stess, jaħlu inqas żmien u ħidma jiksbu l-ogħla u l-isbaħ riżultati. Mela, għamlu dejjem il-ħaġa meta jkun żmienha u agħmluha kif jixraq li tkun magħmula.

FJURI

Bħalissa huwa ż-żmien li wieħed jiżra' ż-żrieragħ ta' dawn il-fjuri:— Cineraria, Calceolaria, Salpiglossis, Ġiżi, Aquilegia, Primula u oħrajn.

Wara l-15 ta' Settembru jkun jaqbel li jinżergħu ż-żrieragħ tal-pjanti li sejj[...] semmielkom:— Alyssum, Linaria, [...] Gaillardia, Coreopsis, Centaurea, C[...] Clarkia, Mimulus, Schizanthus, Ant[irrhi]num, Dianthus, Verbena, Calendula, [...]peris, Bellis u l-pjanti l-oħra kollha [tar-]Rebbiegħa, annwali u biennwali.

FIL-ĠNIEN TAL-HXEJJEX

Kull ġardinal li jikkoltiva l-ħxejjex [għal] l-użu tal-familja tiegħu, għandu jik[koltiv]a b'mod li jkun provdut dejjem bil-[ħxej]jex, iżda li qatt ma jkollu iżjed mil[li jeħ]tieġ u għalhekk jaqbillu jiżra' miż[rugħat] żgħira f'intervalli fil-qrib ta' dawk il-[ħxej]jex li jkun jiħtieġ, bħal ma huma N[...] selq, pitravi, karrotti, spinaċi u ħ[xejjex] oħra ta' l-insalata.

Ma' tul lan ix-xahar jinżergħu t-t[...] krafes, nevew, ravanell, indivja, sp[...] ċikwejra, brokki, Brussels Sprouts, k[...]ċi, ġdur, selq, ħass, piżelli, asparag[...] ħxejjex tal-ħwawar. Tista' wkoll ti[...] l-patata tax-xitwa. L-aqwa ħaġa li [...]du jara kull ġennien hija li l-art [...] imdemmla. Jekk l-art ma terġax ti[...]ta s-sustani li jkunu redgħu minn[...] pjanti tal-wiċċ ta' qabel, hija title[...] mod il-mod il-fertilità tagħha.

FIL-ĠNIEN TAS-SIĠAR

Bħalissa huwa ż-żmien li jissaqqew[...] xaba' s-siġar tal-larinġ, tal-lumi u [tal-]mandurina kif ukoll is-siġar tan-n[...] L-għeneb issa beda jsir u qed jin[...] minnu għall-mejda. Wara l-15 ta' [Set]tembru l-għeneb jinqata' għall-għasi[r. Ir-]rummien jibda jsajjar għall-aħħar ta[l-] ix-xahar.

Min ikun beħsiebu jħawwel is-siġa[r tal-]frott għandu minn issa jlesti l-ħof[or sa]biex il-ħamrija titrewwaħ u terda' [...] ġenu meħtieġ. Ix-xtieli għandhom j[...]għu bit-tuba, iżda malli l-art tixx[...] bix-xita, dawn ma jkunux jistgħu j[...]għu bit-tuba. L-għenieqed tal-għene[b...] kannizati għandhom jiġu mgħottijin [...] borża tal-karti sabiex ma jintmessux [...]xita u l-anqas mill-għasafar.

L-Annimali huma l-ħbieb tal-bniedem

(*K. V. H.*)

IL-MULEJ wera dehen tal-għaġeb fil-ħolqien kollu u ħalaq kull ħaġa li teżisti jew tgħix fl-art sabiex tkun ta' għajnuna għall-bniedem li Huwa għażel bħala sultan fuq il-ħlejjaq l-oħra kollha.

Kien minħabba dan id-dehen meraviljuż li l-bniedem ġie maħluq l-aħħar wieħed fost il-ħlejjaq l-oħra sabiex isib ħlejjaq oħra lesti għall-għajnuna u l-iskop tiegħu.

Hemm ħlejjaq li huma inorganiċi u oħrajn organiċi. Hemm is-saltna tal-ħxejjex is-saltna tal-bhejjem u s-saltna tal-bniedem u għalkemm nistgħu ngħidu li l-ħxejjex ma jħossux jekk jiġu immaltrattati, bil-maqlub ta' dan, l-annimali jbatu bħall-bniedem meta jiġu maħqurin.

KRUGHA TAL-MOHQRIJA

Il-moħqrija, issir kontra min issir, hija dejjem ħaġa l-aktar kerha u baxxa, wisq iżjed meta ssir kontra ħlieqa li bħal annimali mansi ma tistax tiddefendi ruħha. Hija mbagħad ħaġa wisq aktar kerha, meta l-moħqrija ssir kontra ħlejjaq ħbieb tal-bniedem u li jiswewlna mhux ftit fil-ħajja tagħna għas-servizi li jagħtuna.

Imma l-bniedem, għalkemm iċċivilizza ruħu, tarah sikwit jaħqar lill-ħbieb tiegħu, l-annimali. Il-moħqrija fuq l-annimali ma turix ħaġa oħra ħlief nuqqas serju ta' ċiviltà u fuq kollox qalb iebsa. Qalb iebsa u sentimenti ħorox juru dejjem nuqqas ta' ċiviltà. Il-moħqrija tal-bhejjem ħbieb tagħna f'dan is-seklu msejjaħ taddawl u taċ-ċiviltà, tfisser ċar li xi nies għad għandhom fil-vini tagħhom minn dak id-demm selvaġġ tal-bhejjem tal-bosk.

LIĠI TAL-BNEDMIN

Sabiex din il-ħaġa ma titħalliex issir għal dejjem ġew maħluqin f'ħafna pajjiżi soċjetajiet li jħarsu l-annimali kontra l-moħqrija mill-bniedem li suppost li jħarishom. F'Malta għandna wkoll is-soċjetà msejħa Soċjetà Maltija kontra l-Moħqrija ta' l-Annimali. Ngħidha kif inħossha, qatt ma huwa unur għall-bniedem li jkun hemm soċjetà apposta biex ma tħallihx jaħqar l-annimali, l-għaliex bniedem ċivilizzat għandu jkun bniedem ħanin wisq iżjed meta jkun qed jittratta ma' ħlejjaq maħluqin biex igħinuh, ħlejjaq li jkunu qegħdin jiswewlu ta' ħafna ġid bis-servizzi tagħhom u ma' ħlejjaq li ma jistgħux jiddefendu ruħhom.

LIĠI TAL-HOLQIEN

Minħabba f'hekk inħoss li għandi nirrikmanda bil-qawwa kollha sabiex taħt l-ebda ċirkostanza ma jiġu maħqurin l-annimali mhux il-għaliex hemm il-liġi maħsuba apposta, magħmula mill-istess bniedem imma fuq kollox il-għaliex kontra l-moħqrija ta' l-annimali hemm il-liġi suprema tal-ħolqien.

Min jaħqar -annimali jkun qed jeħodha direttament kontra l-ħsieb tal-Mulej li fil-ħolqien wera ħniena li ħadd ma jista' jiħimha biżżejjed.

L-"M.S.P.C.A."

Kull min irid xi tagħrif dwar il-ħidma l-Annimali jew irid igħin ix-xogħol tagħtas-Soċjetà Maltija Kontra l-Moħqrija ta' ha huwa mitlub jikteb jew jitkellem ma' Lieut. Col. A.J. Dunkerley, O.B.E., Flat Nru. 2, 139, High Street, tas-Sliema, jew ma' Mrs. M. De Wolff, Nru. 138, High Street, Hal Balzan.

Id-Direttur tal-Biedja, li huwa wkoll membru tal-Kumitat ta' din is-Soċjetà jagħmel appell speċjali lil kull min iżomm annimali sabiex jieħu ħsiebhom u ma jaħqarhomx.

SIĠAR U WARD

(*Jissokta minn paġna 1*)

hom fergħa ta' siġra f'idejhom.

Jekk tidħol fi ġnien pubbliku tara l-istess. *L-iċken ħaġa tara xi tfal jaqtgħu l-ward mill-pjanti meta ma tarax ukoll l-istess ommijiet jaqtgħu l-ward jew bċejjeċ oħra ta' pjanti lit-tfal sabiex isikktuhom.* Jiena għandi għalfejn naħseb illi l-ebda omm ma teqred malajr il-pjanti li jkollha d-dar f'xi qasrija biex issikket lill-uliedha. Minn tagħhom ma jaqtgħux, għax tagħhom, iżda minn ġnien pubbliku, għax ma jkunx tagħhom fis-sens strett tal-kelma, jgħassu lill-ġenniena sabiex jaqtgħu l-ward u jħassru l-pjanti bla ma jinqabdu.

Huma ma jiftakrux u ma jifhmux jew ma jagħtux każ tal-fatt li ġnien pubbliku jfisser ġnien tal-poplu.

Xi wħud jirraġunaw agħar mit-tfal żgħar u jgħidulek: Billi nqaċċat daqsxejn ta' fergħa jien, u billi jiena naqta' żewġ werqat jew billi jiena naqta' qronfla, sejra tinqered il-pjanta jew is-siġra, daqs kemm fiha friegħi din is-siġra u daqs kemm tagħmel qronfol dik il-pjanta?! Hawn qiegħed l-akbar żball. Għaliex kieku kulħadd jaħseb hekk, u ma hemmx dubju li hawn ħafna jaħsbu hekk, jiġri li l-pjanta malajr tiġi żarmata millward li jkollha u d-dehra sabiħa tas-siġra titħassar.

Il-kbar jiħtieġilhom jifhmu li s-siġar, pjanti u ward għandhom jiġu mħarsin; nies responsabbli tat-tfal għandhom jagħtu l-eżempju t-tajjeb mhux l-eżempju l-ħażin. It-tfal għandhom jiġu mgħallmin sabiex iħobbu s-siġar u l-ward billi jitgħaxxqu bihom bla ma jmissuhom.

Ikun jaqbel ħafna għall-ġid pubbliku li nimxu fuq il-qawl Malti li jgħid: Ara mingħajr ma tmiss.

Tgħaxxqu bis-siġar, pjanti u fjuri li ġew ikkultivati għalikom, iżda la teqirduhomx; la tmissuhomx; tħallux lil min jeqridhom; tħallux lit-tfal iħarbtuhom. Araw mingħajr ma tmissu.

IL-BAQAR "BRITISH FRIESIAN"

NISEL IR-RAZZA

IL-"British Friesian" hija waħda mit-tliet razez ta' baqar li dan l-aħħar il-Gvern tagħna importa mill-Ingilterra sabiex ikabbar il-produzzjoni lokali tal-ħalib frisk, u nittama li jkun jaqbel li jingħata xi tagħrif dwar in-nisel ta' din ir-razza msemmija mad-dinja kollha għall-ħalib li tipproduċi.

Il-baqar "Friesian" tnisslu fl-Olanda, pajjiż tassew għammieli, fejn l-art fiha meddiet kbar ta' mergħa mill-aħjar u minħabba f'hekk dak il-pajjiż kien minn dejjem art tal-baqar tal-ħalib.

Madankollu n-nisel ta' dawn il-baqar jinsab wisq aktar fil-bogħod, fi żmien ir-Rumani meta l-pajjiżi l-baxxi kienu maħkumin mir-razez Ġermaniżi, mill-Belġjani, mill-Batavji u mill-Frisji li minnhom ħadu l-isem dawn il-baqar. Il-baqar, li kellhom dawn ir-razez ta' ġnus, kienu ta' żewġt ilwien għal kollox differenti, biċċa minnhom bojod u oħrajn suwed. Il-Batavji u l-Frisji tħalltu bejniethom mhux biss huma iżda wkoll il-bhejjem tagħhom bir-riżultat li tnisslet razza ta' baqar ġdida għal kollox.

L-istorja ssemmi bosta drabi l-kwalitajiet tassew sbieħ ta' dawn il-baqar għall-produzzjoni tal-ħalib. Il-baqar Frisji daħlu l-ewwel darba fl-Ingilterra wara l-invażjonijiet ta' l-Anglo-Sassoni, iżda l-importazzjoni tagħhom fil-kobor saret fis-seklu 17 u 18, mill-Olanda. B'danakollu, minħabba trażżin tal-Gvern Ingliż, l-importazzjoni ta' dawn il-baqar fl-Ingilterra reġgħet waqfet fis-sena 1892.

Fis-sena 1909, jiġifieri 40 sena ilu, ġiet imwaqqfa fl-Ingilterra s-soċjetà tal-Baqar Frisji Ingliżi, u fl-1914 din is-soċjetà importat għadd sabiħ ta' baqar u gniedes Frisji li ġew imgħammra mal-baqar Ingliżi u tnisslet b'hekk ir-razza ta' Baqar Frisji-Ingliżi u billi dak kien żmien l-ewwel Gwerra Kbira, u kien hemm talba għall-produzzjoni dejjem akbar ta' ħalib frisk, dawn il-baqar bojod u suwed sabu ħafna li kienu favur tagħhom u bdew jiksbu suċċess wara l-ieħor. Wara studji u trobbija bir-reqqa ta' dawn il-baqar, is-soċjetà msemmija importat baqar oħra speċjali mill-Afrika t'Isfel fl-1922, mill-Olanda fl-1936 u mill-Kanada fl-1946, minħabba għanijiet speċjali u s-suċċessi li nkisbu għamlu mis-soċjetà tal-baqar Frisji-Ingliżi, l-akbar soċjetà tal-baqar fl-Ingilterra.

Ir-razza tal-Baqar Frisji-Ingliżi hija mnissla mill-aqwa kwalitajiet ta' baqar li jinsabu fl-Olanda, fl-Afrika t'Isfel u fil-Kanada, imħalltin flimkien u jista' għaldaqshekk jingħad li din ir-razza hija l-Fjur tal-Baqar.

Dawk kollha li jrabbu l-baqar ma għandhomx jonqsu li jinqdew mis-servizzi tal-gniedes ta' din ir-razza, li qegħdin isiru fl-Għammieri biex itejbu n-nisel li għandhom u b'hekk ikollhom żieda akbar ħafna fil-produzzjoni tal-ħalib. Il-ħlas ta' kull servizz huwa ta' nofs lira.

Il-Wirja tal-Bhejjem f'Għawdex

Taħdita li għamel id-Direttur tal-Biedja fil-Wirja tal-Bhejjem f'Għawdex li saret lejlet Santa Marija.

Onorevoli Aġent Prim Ministru,
Sinjuri,

It-trobbija bis-sengħa tal-bhejjem f'Għawdex hija magħrufa minn kulħadd. F'din il-Gżira jinsabu eluf u eluf ta' bhejjem u, mill-aħħar ċifri li ġew reġistrati, jidher li dan in-numru qiegħed jiżdied.

BHEJJEM TA' L-IFRAT:

Dan l-aħħar deher ukoll li dawk li jrabbu l-annimali qegħdin iżommu wkoll frat tas-simna kif kienu soltu jagħmlu qabel il-gwerra. It-trobbija tal-baqar tal-ħalib hija sengħa li l-Għawdxin jinsabu mrawmin tajjeb fiha—sengħa li nittamaw li tikber fl-interess ta' min irabbi u fl-interess tal-pajjiż. Għal dan il-għan id-Dipartiment tal-Biedja, imħeġġeġ mill-Onorevoli Ministru ta' l-Industrja, ġieb minn barra 33 bhima ta' l-ifrat, jiġifieri 11-il ras mit-tliet razez Ayrshire, British Friesians u Shorthorns. Il-ħsieb ewlieni li għalih inġiebu dawn il-bhejjem, li swew lill-Gvern madwar £9,000 kien illi jtejjeb in-nisel tal-bhejjem ta' l-ifrat tagħna kemm fil-laħam kif ukoll fil-ħalib.

Huwa magħruf illi t-tnissil ta' dawn ir-razez mal-baqar tal-pajjiż dlonk jagħtu żieda ta' minn 200 sa 300 gallun ħalib fis-sena. Hawn f'Għawdex inġieb gendus tar-razza Shorthorn u nittamaw li min irabbi jagħmel użu minn dan is-servizz meta jkun waqtu.

NAGĦAĠ "EAST FRIESIAN"

Dwar in-nagħaġ ma nistgħux ma nosservawx f'din il-Wirja l-effett ta' meta nġiebet ir-razza Ġermaniża li jisimha East Friesian u li l-Għawdxin kienu minn ta' l-ewwel li għarfu t-tjubija ta' din ir-razza għal-laħam, ħalib u suf. Għadni niftakar meta nġiebet din ir-razza għall-ewwel darba kien hemm min ma riedx jaf biha minħabba li dawn in-nagħaġ qalu li għandhom denbhom qisu ħabel—bħalkieku lin-nagħġa sejjer taħlibha minn denbha.

MOGĦOŻ SAANEN:

L-istess ħaġa qiegħed jiġri issa bir-razza tal-mogħoż Saanen. Din ir-razza daħlet f'Malta fl-1944 meta ntbagħtulna 8 bdabat bħala rigal lill-Gżejjer tagħna mill-British Goat Society talli ma' tul l-Assedju ħtieġilna noqtlu eluf u eluf kbar mill-mogħoż li kellna. Aħna fid-Dipartiment, wara ftit taż-żmien, indunajna li t-tnissil minn din ir-razza kien qiegħed juri żieda fil-ħalib tal-mogħża iżda dak li jrabbi l-mogħoż ma riedx jemmen. Bil-mod il-mod, bil-paċenzja u l-kelma t-tajba t-tekniċi tad-Dipartiment tal-Biedja irnexxielhom idawrulhom fehmithom u b'hekk ġagħluhom jippruvaw it-tnissil ta' din ir-razza. Il-bidwi tagħna, bħal bidwi ta' kull pajjiż, jieħu ftit taż-żmien sakemm jaqleb għal ħaġa ġdida, iżda meta jintebaħ li dik il-ħaġa ġdida tkun tfendi ,ma jitnikkirx aktar u taraħ huwa stess jersaq 'il quddiem biex jitlob dak is-servizz li jkun daħħal id-Dipartiment tal-Biedja.

Għandi pjaċir ingħid li hekk ġara bir-razza tal-mogħoż Saanen, tant li bil-bhejjem li għandna ma nistgħux inlaħħqu mas-servizzi li qegħdin jintalbu. Għandi pjaċir ingħid ukoll li l-Gvern qiegħed jieħu ħsieb biex iġib minn barra numru ieħor ta' din ir-razza Saanen pura.

MAJJALI BOJJOD:

Il-lum kulħadd jaf u jara b'għajnejh ir-riżultat tat-tnissil tar-razza tal-majjali li kien daħħal fl-1935 il-qatt minsi u mibki Avukat Micallef għall-ġid tal-bdiewa ta' Malta u Għawdex. Meta dak iż-żmien kienet ħarġet liġi dwar in-nisel tal-majjali, kien sar bosta tgergir, iżda l-lum kulħadd jara b'għajnejh kemm kien ħsieb għaqli, u li jħares 'il quddiem, billi bil-ħruġ ta' dik il-liġi, il-lum qegħdin nieħdu majjali ta' l-iprem kwalità u li jħabbtuha mal-majjali ta' kwalunkwe pajjiż ieħor. Il-bidwi tagħna fehem u fehem bis-sħiħ il-vantaġġ tat-trobbija tal-majjali tar-razza Bojod, iżda għadu ma jistax jifhem ħaġa: Aħna tad-Dipartiment tal-Biedja ilna u għadna nħambqu lejl u nhar fir-rziezet u fix-xandiriet ta' kull nhar ta' Ħadd, fuq il-ġurnal "Il-Bidwi" u f'karti stampati li qegħdin jitqassmu minnhom hawn ġew stess dalgħodu, dwar it-tilqim kontra l-marda ta' l-iskorfini u tad-deni tal-majjali. Li kieku din kienet ħaġa li għad ma nafux biżżejjed dwarha, jew li forsi wieħed għadu qiegħed jesperimenta, kieku l-bidwi kien ikollu raġun għalfejn jitbażża', iżda dan it-tilqim huwa ħaġa żgura u li l-bidwi jsalva bih il-majjali li jkollu sa ma jaslu għall-qatla.

Dan li qiegħed ingħid mhux prietka għal ħaddieħor fil-waqt li aħna ma nagħmlux hekk fil-Qasam tal-Gvern. F'Ġunju li għadda l-Onorevoli Ministru ta' l-Industrja ġie mistoqsi fil-Parlament:— "Jekk hemmx xi majjali fil-Qasam tal-Gvern li waslu għall-qatla u jekk iva għax ma jinqatlux meta hawn il-ħass tagħhom sewwa u meta hemm xejra li s-suq jista' jagħmel taħt ħafna."

L-Onorevoli Ministru ta' l-Industrja wieġeb:— "Iva" għall-ewwel parti tal-mistoqsija u "Ir-raġuni li ma nqatlux hija li l-majjali li għandu l-Gvern huma mlaqqmin kontra l-mard li jista' jaħkimhom u għalhekk id-Dipartiment tal-Biedja jista' jistenna mingħajr l-ebda biża' li joqtol dawn il-majjali meta s-suq li bħalissa huwa baxx ħafna, jirranġa xi ftit". U hekk ġara. Waqt li l-bdiewa Maltin u Għawdxin li ma kienux laqqmu l-majjali tagħhom kellhom joqtlu ħin bla waqt minħabba l-mard, għalkemm is-suq kien baxx, id-Dipartiment tal-Biedja u dawk il-bdiewa li kienu laqqmu setgħu jistennew sakemm jitjieb is-suq bħalma qiegħed jiġri issa u għaldaqstant wieħed jista' jaħseb biex ibiegħ.

In-numru ta' majjali fil-Qasam tal-Gvern l-Għammieri, li fl-ewwel ta' Marzu li għadda kien ta' 390, laħaq in-numru ta' 711 fl-ewwel ta' dan ix-xahar aħna fih. Dan juri biċ-ċar li bit-tilqim trobbija tal-majjali tista' tiġi ikkontr lata mingħajr l-ebda biża'. Min irid il qam ma għandux ħlief jagħmel talba l Uffiċjal tal-Biedja f'Għawdex.

Qabel nagħlaq, f'isem il-Kumitat t Wirja, nirringrazzja lill-Onorevoli Aġe Prim Ministru, lill-Onorevoli Minist ta' l-Industrja u lis-Sinjura Boffa, t għoġobhom iqassmu l-premijiet, u dawk is-sinjuri kollha li għoġobhom jo rawna bil-preżenza tagħhom u li taw t za bħala premju jew b'xi mod ieħor g nu biex din il-Wirja tirnexxi.

REĠISTRAZZJONI TAL-BHEJJEM U TA' L-UĊUH TAR-RABA'

Taħt l-Ordinanza Nru. 1 ta 'l-1935 kif ġiet emendata bl-Att XIX ta' l-19 dawk kollha li jrabbu l-bhejjem huma żati sabiex imorru jirreġistraw l-għadd x'inhuma l-annimali (minbarra tjur fniek) kif imsemmi hawn taħt.

Lill-bdiewa sejjer jintbagħtilhom av **persunali** li jkun fih il-ġurnata li fiha k wieħed minnhom għandu jmur jirreġis l-**bhejjem** li għandu kif ukoll jiġu mist sijin **x'kienu l-uċuh li ħadu mir-raba' n tul is-sena li għaddiet.**

Dawk li jrabbu l-**bhejjem jiħtiġilhom jieħdu magħhom i-biljett tar-reġistrazz ni tal-bhejjem** (biljett aħdar) u l-bdie **minbarra** l-biljett tar-reġistrazzjoni t **bhejjem,** għandhom **jieħdu wkoll il-bilj tar-Raba'** (biljett lewn il-laringa).

Kull min jonqos għal din ir-reġistrazz ni jaqa' taħt il-pieni ta' l-Ordinanza imsemmija.

TWEGIB GHALL-MISTOQSIJIET

Lil **Karmena Attard,** minn San Ġilj Il-Gvern ma hux qed ibiegħ siġar tal-mi jew siġar tal-larinġ, bħalissa. M jkunu ser jinbiegħu minn dawn is-si isiru l-avviżi meħtieġa.

Lil **S. Bonello,** mis-Siġġiewi: Il-fl tiegħek huma morda bil-marda mse "Bacillary White Dihorrea" (B.W.D Din il-marda ma hemmx fejqan għalih

Lil **G. Azzopardi,** minn B'buġa: Il-nek tiegħek għandu ċisti. Din tista' operata billi tiftaħha u tnaddafha sew u wara tiddiżinfettaha b'tintura tal-jod

FNIEK FLEMISH GIANTS MINN FRANZA

Għadhom kemm waslu min Franza Fniek, irġiel u nisa, ta razza pura Flemish Giants. Met jkollhom sena jkunu jiżnu 9 rta. Dawn il-fniek għandhom bejn erba' u l-għaxar xhur. Irrikorr għand M.C. Borg Cardona.